

Medierne & Krigen

Den franske sociolog og filosof Jean Baudrillard skrev i 1991 tre essays om Golfkrigen. Det første, skrevet mens invasionen blev diskuteret i FN, hed "The Gulf War Will Not Take Place." Det andet essay, skrevet mens amerikanske tanks rullede gennem det irakiske sand og Patriot-missiler til 700.000 dollar stykket slog ned, hed "The Gulf War: is it really taking place?" Og det tredje essay, skrevet da støvet havde lagt sig og sejrherrene trukket sig tilbage, havde slet og ret overskriften: "The Gulf War did not take place." Dele af de tre artikler blev trykt i den franske avis *Libération* og udkom i bogform i maj 1991 med titlen *The Gulfwar did not take place (La Guerre du Golfe n'a pas eu lieu)* blot to måneder efter krigen afslutning.

Baudrillards pointe var ikke at benægte, at der var krig i Golfen. Pointen var, som Paul Patton fremhæver i sin introduktion til den engelske oversættelse, at *dette ikke var en krig*. Krig forstås sædvanligvis som to enheder (for eksempel to lande), der kæmper mod hinanden. Det, mente mange venstreorienterede intellektuelle, fandt ikke sted i Irak, hvor invasionen var designet med henblik på at minimere de invaderendes tab. Luftvåben blev foretrukket fremfor landtropper, der blev på en måned kastet flere bomber end de allierede anvendte under hele anden verdenskrig, og tabstallene – omkring hundrede tusind irakere og hundrede og halvtreds amerikanske soldater (heraf femogtredive dræbt i *friendly fire*) – indikerede ikke gensidige krigshandlinger. Baudrillard mente, sammen med andre kritikere, at Golfkrigen var terrorisme snarere end krig, en magtdemonstration overfor et land, hvis afsatte diktator straks blev genindsat, fordi han tjente vestens interesser og derfor var et bedre kort end oppositionspolitikere og eksilkritikere.

Var Golfkrigen ikke en krig, hvad var den da? Baudrillards mente: mediernes *simulering* af en krig. Medierne – de moderne, visuelle tv-medier – havde magt til at forvandle en ikke-krig til en krig.

Golfkrigen i 1991 satte relationen mellem medier og krig til fornyet debat. Det har altid været anset for centralt at have medierne på sin side i krig. Medier – aviser, radio, film – var *våben*, der blev brugt til at kæmpe for sin egen sag og skade modstanderen. Før Vietnam blev disse våben betragtet

som 'neutrale'; de blev ført af dén, der styrede medierne. William Randolph Hearst kunne således bestemme, at hans aviser *The San Francisco Examiner* og *The New York Journal* støttede den amerikanske krig i Cuba i 1898. Og Hollywoods krigsfilm gik frivilligt gennem Pentagons censur, inden de blev produceret. Først med Vietnam blev det tydeligt, at elektroniske medier havde deres eget liv. Med mediernes udvikling forandrede folks brug af medier sig, hvilket stillede nye krav til kontrol af indhold. I Vietnamkrigen sov Pentagon i timen. Udsendte journalister dækkede massakrer og krigsforbrydelser, og med udbredelsen af tv-apparater flyttede disse fra biografernes *news reels* ind i seernes dagligstuer. Vietnamkrigen blev "tv-krigen" eller "the living-room war", fordi krig nu foregik i det private hjem. De levende billeder gav en anderledes påtrængende dokumentation end radio og aviser, og negativ mediedækning blev siden anført som medvirkende årsag til nederlaget i Vietnam.

Mellem Vietnamkrigens afslutning i 1974 og Golfkrigen i 1991 skete to ændringer: Pentagon vendte tilbage til censur, og ny teknologi gjorde live-dækning mulig. Censuren viste sig ved, at kritiske journalister ikke fik plads ved fronten, og ved at kritiske historier havde svært ved at blive solgt til tv-stationer (Gerbner, 1992; Chomsky, 1992). Den ny teknologi blev verdenskendt, da journalister efter sigende stod klar med kameraer, mikrofoner og satellitforbindelse, da krigen brød ud. CNN transmitterede *live* fra bombenedslag over Bagdad, og det journalistiske filter – redigering, kritisk bearbejdning, analyse – blev minimeret af svimmelheden over at sende *in medias res* iklædt gasmasker og hjelme. Dette var, som George Gerbner påpegede i "Persian Gulf War, the Movie" (1992), dramatisk historieskrivning. Live mediedækning gav endnu bedre vilkår for at skabe helte og skurke, dramatik og eventyrstruktur. Medierne dækkede ikke længere krigen, de skabte og formidlede den, og blot et par uger efter sejren udsendte CNN en CD-rom, *CNN: War in the Gulf*, annonceret som den "endelige fortælling om verdens første 'real-time tv-krig'" (Gerbner, s. 260).

I dag, i 2005, har mediernes rolle i forhold til krig endnu engang forandret sig. I 1991 kunne Baudrillard kritisere vestlige medier – særligt amerikanske – for at tage tilskuerne som gidsler i et simuleret drama om en ikke-krig. I dag er det svært, for ikke at

sige umuligt, for én part i en krig at kontrollere mediedækning. Med internettets udbredelse, billig digitalteknologi og konvergens mellem medier – som mobiltelefoner med kamera og internetforbindelse – er det enhver muligt at formidle informationer fra krig, som når soldater stolt e-mailer fotos af deres tortur i Abu Ghraib fængslet hjem til familien i USA. I 1968 tog det My Lai massakren et år at nå *Time Magazine*. I 1991 tog det “Dødens landevej” massakren – hvor amerikanske fly dræbte titusindvis af flygtende irakiske soldater ude af stand til at forlade to hovedveje ud af Kuwait – ugevis at nå den trykte presse. Men med Irakkriegen i 2003 sendte den arabiske tv-station Al-Jazeera optagelser af krigens civile ofre samtidig med at amerikanske tv-stationer dækkede krigen fra vestlig side. Det var umuligt at benægte civile tab, når billeder af døde irakiske børn fremgik af arabiske aviser på internettet.

Forholdet mellem medier og krig er for så vidt uændret: Medierne er våben, der anvendes så effektivt som muligt. Brugen af ‘embedded’ journalister – journalister der ledsager soldaterne på missioner – er et eksempel på en tilbagevenden til censur; for at undgå fejltagelserne fra Vietnamtiden bliver journalister, der ikke er godkendt af Pentagon, ikke beskyttet af soldater (hvilket har ført til, at Irakkriegen har det største antal dræbte journalister nogensinde). Historier som redningen af Jessica Lynch, inspireret af Ridley Scotts krigsfilm *Black Hawk Down*, vidner om den fortsatte brug af spindoktorer i medierne. Men i dag venter afsløringen ved næste e-mail hjemsendt af en tilskuer med digital teknologi ved hånden, eller af en ikke-vestlig tv-station med adgang til internettet. Postulatet om, at såkaldte *smart bombs* ikke kræver civile ofre, dementeres af arabiske aviser på internettet. Moralske titler på militære missioner – som “Operation Iraqi Freedom” – bliver brutalt modsagt af fotografier af amerikanske soldater, der torturerer irakiske krigsfanger. Med andre ord, billedet af, hvad James Der Derian i *Virtuous War: Mapping the Military-Industrial-Media-Entertainment Network* (2001) kalder den nye, ‘sanitære’ krig uden blod og uden ofre, lader sig ikke længere opretholde som andet end en mediefiktion.

Temaet for dette nummer af *MedieKultur* er medierne og krigen. Fem artikler beskæftiger sig med forholdet mellem medier og krig efter Golfkrigen, mens nummerets backpage-artikel handler om mediegener og identifikation.

I “Medierne tager stilling: De amerikanske mediers rolle under USAs krige i det tyvende århundrede” giver Carl Pedersen en historisk oversigt over brugen af medierne i det sidste århundredes amerikanske krige. Fra ambassadør John Hay i 1898 kaldte krigen i Cuba “en vidunderlig lille krig,” til den nekonservative Michael Ledeen betegner den nuværende krig mod terrorisme som “en krig, der skulle lave om på verden.” Pedersen spørger kritisk, om den amerikanske offentlighed i dag – trods internettet og kritiske græsrodsorganisationer – er bedre informeret om krigens motiver end tidligere? Traditionelle amerikanske avis- og TV-medier benytter samme kontrolmetoder som tidligere, og med mindre seerne op søger alternativ, kritisk mediedækning, er de amerikanske mediers billede af krig ikke meget anderledes end tidligere, mener Pedersen, og desværre mindre kritisk end under Vietnamkrigen.

Rikke Schubart analyserer i “Gennemhullede myter: Jessica Lynch og den amerikanske ‘tilfange-tagelses-fortælling’” et eksempel på amerikansk brug af spin under Irakkriegen. Historien om den nittenårige amerikanske soldat Jessica Lynch, der blev taget til fange, efter hun modigt forsvarede sig til sidste kugle og fik både skud- og knivså, og en uge senere blev befriet af amerikanske elitetropper i en dramatisk mission, gik verden rundt som billede på amerikansk heltedåd. To måneder senere afslørede BBCs program *War Spin*, at Lynch ikke blev såret, og at redningen var iscenesat af amerikansk militær. Schubart spørger, med udgangspunkt i myteanalyse og storytelling, om spin historien blev afsløret, fordi historien om en ung, blond kvindelig krigshelt ikke fulgte frontiermytens fortælling om kvindelige ofre og mandlige redningsmænd? Og fordi de irakiske læger nægtede at indtage rollen som primitive vilde?

Karsten Fledelius giver i “Krigens fjendebilleder: Kosovokrisen 1998-99 som informationskrig” en kritisk historisk analyse af NATOs anvendelse af medierne under krigen i Jugoslavien. Fledelius viser, hvorledes en borgerkrig med stridende parter bliver vist af især amerikanske NATO-politikere som en krig med én aggressor, serberne, overfor uskyldige kosovoalbaniere. Virkelighedens konflikter var langt mere komplicerede end som så, men klodsede serbiske mediestrategier og behovet for et klart fjendebillede prægede mediedækningen, viser forfatteren.

Jens Claus Hansen analyserer i “Ny krigsførsel i informationsalderen? Om *Revolution in Military*

Affairs’ og Irakkriegen” mediernes rolle i moderne krigsførelse. Jens Claus Hansen er kommandørkaptajn, chef for Forsvarsakademiets mediegruppe, og var under Irakkriegen 2001-2 talsmand for *Politiken* og DR. Hansen diskuterer, hvorvidt man efter Golfkrigen kan tale om, at en såkaldt *Revolution in Military Affairs* – RMA – har fundet sted med anvendelsen af ny teknologi i moderne krigsførelse, som nogle amerikanske krigsteoretikere mener. Hansen viser, hvordan moderne krigsstrategier har inkorporeret ny mediebrug som bl.a. informationskrig, ‘*Systems of Systems*’ og *Network Centric Warfare*. Hansen viser endelig, at den strategiske anvendelse af informations-operationer (blandt andet ‘embedded’ journalister) ikke har medført en demokratisering af nyhedsdækning og peger på behovet for en ‘*Revolution in Diplomatic Affairs*’.

Sidste artikel indenfor temaet er Astrid Söderbergh Widdings essay “Filmretorik og den internationale politik.” Med baggrund i de seneste års krigs- og terrorhandlinger reflekterer Widding over, om forholdet mellem krig, tilskuer, medier og virkelighed er ved at smelte sammen i en gennemmedieret kultur, hvor fortælleformer og æstetiske udtryk fra blandt andet filmen bruges til at iscenesætte og udføre faktiske begivenheder. Widding tager afsæt i aktuelle udgivelser af postmoderne filosoffer som Jean Baudrillard, Paul Virilio og slovenske Slavoj Žižek, og hendes artikel er dermed også en introduktion til den postmoderne filosofis tanker om moderne krig.

Nummerets backpage-artikel er skrevet af

Kirsten Frandsen og Hanne Bruun. Forfatterne tager udgangspunkt i én af dimensionerne i Kim Schrøders femdimensionelle receptionsmodel (se *MedieKultur* nr. 35). Det drejer sig om dimensionen motivation, hvor begrebet identifikation har en central plads. Identifikationsbegrebet skal kunne forklare karakteren og intensiteten af den relation, der kan opstå mellem en medietekst og en modtager. Det er denne relation, forfatterne ser nærmere på i deres begrebsafklarende gennemgang af forskellige forskningspositioners definition og brug af begrebet identifikation. Forfatternes gennemgang leder frem til at understrege, at identifikationsbegrebet skal anvendes med en klar bevidsthed om hvilke konsekvenser, det kan have for analysens resultater, hvis man tager afsæt i den ene definition frem for den anden. De forskellige positioner ser nemlig meget forskelligt på noget så vigtigt som magtforholdet mellem medie og modtager.

Rikke Schubart, Syddansk Universitet
Bent Steeg Larsen, *Politiken*

- Baudrillard, J. (1995). *The Gulf War did not take place*. Bloomington: Indiana University Press.
- Patton, P. (1995). Forord i Jean Baudrillard, *The Gulf War did not take place*.
- Gerbner, G. (1992). Persian Gulf War, the Movie. In Mowlana, H., Gerbner, G. og Schiller, H.I. (Eds.). *Triumph of the Image: The Media's War in the Persian Gulf – A Global Perspective* (pp 243-265). Boulder: West View Press.
- Chomsky, N. (1992). The Media and the War: What War? In Mowlana, Gerbner og Schiller (pp. 51-63).